

Gömbös Gyula hatalomra kerülése és kormányzása 1932–1936

*Antal István sajtófőnök
emlékiratai*

Antal István emlékiratait, melyek az MTA Történettudományi Intézetének könyvtárában találhatóak, eddig is gyakran forgatták a korszak kutatásával foglalkozó történészek. Örömmel láthatjuk, hogy kilépve a szűk szakmai körből, Gergely Jenő professzor szerkesztésében, bevezetőjével és jegyzeteivel ellátva végre megjelentek a Palatinus Kiadó gondozásában. Ez az első lépés afelé, hogy Antal István szerepe és tevékenysége méltó helyére kerüljön a magyar történelemben.

Ki is volt ő valójában? Miért övezte ma is számtalan tévhit tevékenységét? Antal István 1896-ban született Kenderesen. 1914-ben a budapesti egyetem jogtudományi karán kezdte meg tanulmányait, melyeket a háború miatt félbeszakított. Részt vett a harcokban az olasz és az orosz fronton. 1918-ban bekapcsolódott a keresztény és nemzeti alapokon álló egyetemi ifjúsági mozgalomba. 1919. március 21-e után Szegedre menekült, ahol a Károlyi Gyula vezette miniszterelnökség sajtóosztályára került. Itt ismerkedett meg Gömbös Gyulával, akivel életre szóló barátságot kötött.

A 30-as években ügyészként tevékenykedett az Országos Központi Hitelszövetkezethél. Ügyvédi irodát is fenntartott, ahol többek között Gömbös ügyeit intézte. 1932-ben, Gömbös miniszterelnöki kinevezését követően Antal István kapott felkérést a miniszterelnökség sajtóosztályának vezetésére. Az új sajtófőnök kezében összpontosult a sajtó ellenőrzése, és a miniszterelnök által kiadott nyilatkozatok megfogalmazása is az ő tiszte volt. Igyekezett befolyást gyakorolni a Magyar Rádió műsorpolitikájára, korán felismerve a rádió közvéleményformáló erejét. A második Gömbös-kormányban az igazságügyi minisztérium államtitkárává nevezték ki. Gömbös halála után képviselőként dolgozott, majd 1938-ban ismét államtitkári beosztást kapott.

1942. március 9-én Kállay Miklós lett a miniszterelnök, aki Antal Istvánt kérte fel nemzetvédelmi propagandaminiszternek. Felsőbb rendelkezésre azonban sem a rádió és a sajtó irányítása, sem a cenzúra nem tartozott az ő hatáskörébe. Antal a nemzeti propagandamunkát öt különböző irányban próbálta érvényesíteni: nemzetpolitikai vonalon, társadalomszervezési vonalon, a filmpolitika és a kultúrpropaganda vonalán, valamint a gazdasági propaganda terén. Működésével igyekezett a közvéleményt megnyerni a kormánypolitikának. A Sztójay-kormány megalakulása után igazságügy-miniszternek nevezik ki, majd megbízzák a kul-

tusztárca felügyeletével is, ugyanis Hóman Bálint nem vállalta el a felkínált feladatot. A Sztójay-kormány menesztésével Antal minisztersége is véget ért. 1944. október 16-án a Gestapo őrizetbe vette. Ezután 1960-ig különböző börtönök foglya volt. 1946. április 5-én háborús bűntett és hűtlenség miatt kötél általi halálra ítélte a népbíróóság, de Tildy Zoltán kegyelemben részesítette. 1960-as szabadulása után az MTA Történettudományi Intézetének megbízásából készítette el emlékiratait.

Az emlékirat az 1932–1936 közötti éveket öleli fel, Gömbös miniszterelnökségének idejét. Terjedelmi okokból a kiadó és a szerkesztő egyes fejezeteket elhagyott, igyekeztek azonban úgy válogatni, hogy lényegileg ne csorbítsák az emlékiratok tartalmát. Antal István érdekesen és mindenre kiterjedően követi az eseményeket. Munkája, bár tudományos ígérennyel készült, nemcsak a korszak kutatói, hanem a művelődéstörténet iránt érdeklődők számára is élvezetes olvasmány. Betekintést nyeriünk a korszak politikai kulisszái mögé, ugyanakkor azt is láthatjuk, milyen emberi értékek mozgatták a kor politikusait. Habár különböző politikai oldalakon álltak, egymás emberi méltóságát feltétlenül tisztelőben tartották.

BARACSI ERZSÉBET

*(Palatinus Kiadó, Budapest, 2004,
568 oldal, 2900 Ft)*

Tudomány és művészet között

*A modern
történelemelmélet
problémái*

Ha megkérdeznénk történészeinket, hogy a tudományhoz vagy a művészethez sorolnák-e szakmájukat, a nagy többség a tudomány mellett döntene, sőt azt a köztes helyet sem fogadná el, amelyet a L'Harmattan kiadónál megjelent fordításkötet címe sugall. A modern történelemelmélet egyik meghatározó irányának fontosabb írásait magában foglaló könyv pont ezt a vaskalapos nézetet kívánja megindgatni, visszahelyezve Kliót a műzsák közé.

A könyv három részre tagolódik. Az első (*A történelmi magyarázat*) Carl G. Hempel *Az általános törvények szerepe a történettudományban* című kanonikus szövegével indul. E cikk fogalmazza meg a történelemre is érvényes „átfogó törvény” modelljét. Ennek alapját egy szillogizmus adja, amelynek premisszái a kiinduló feltételek és az általános törvények, konklúziója pedig maga a magyarázni kívánt esemény.

William Dray e modell hiányosságaira hívja fel a figyelmet egy konkrét történelmi példa elemzésének segítségével. A történelmi eseményt több kisebb, egymással összefüggő elemre bontja, egészen addig, amíg